

Tandtraumer – brush-up

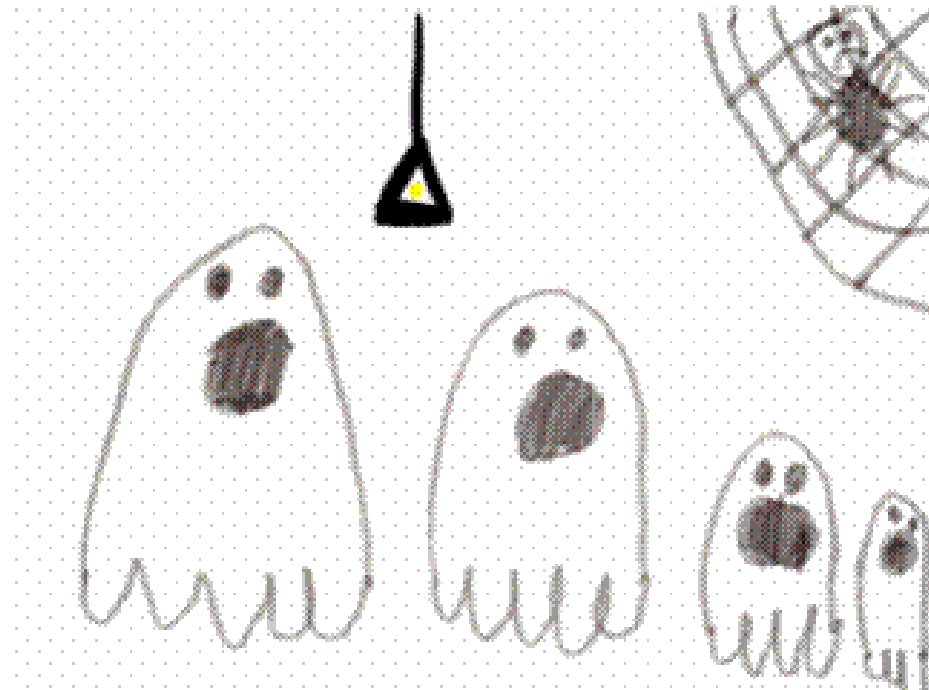

Afdelingstandlæge Dorthe Berenth Madsen og
Lektor Nuno Hermann
Afdeling for Pædodonti og Klinisk Genetik, Odontologisk Institut,
Sundhedsvidenskabeligt Fakultet, Københavns Universitet
2009

Program

- Hvem, hvad, hvor???
- Traumer på det hårde tandvæv og på støttevævet
- Traume-journal:
  - anamnese og undersøgelse
- Behandling: akut og på sigt
- Generelle tandoverlevelsesprognoser
- Senfølger efter traume på den primære tand og det permanente tandanlæg

Hvem, hvad, hvor?

**97% af alle tandtraumer er relateret til
incisiverne**

Hyppigste årsag til traumer af permanente tænder

fald

trafikulykker

slagsmål

kontaktsport

Traumeprævalens og -incidens i den primære dentition

Traumeincidensen peaker omkring
2-3 årsalderen
når barnet starter på at bevæge
sig rundt på egen hånd

Traumeprævalens og -incidens i den permanente dentition

Traumeincidensen
peaker omkring 9-10 år
pga. de mange
Sportsaktiviteter

Forskelle på traumetyper i det primære og det permanente tandsæt

Ung knogle mindre mineraliseret og mere eftergivelig

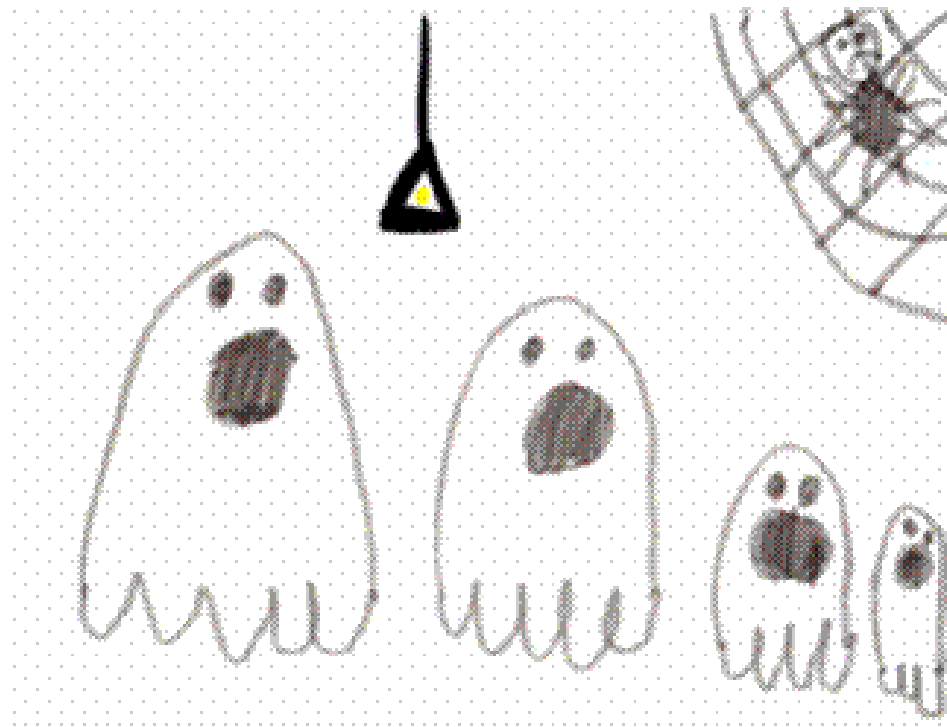
Jo yngre individet er, jo mindre tæt og mindre mineraliseret og mere eftergivelig er knoglen

Forskelle på traumetyper i det primære og det permanente tandsæt

Primære tænder udsættes derfor hyppigst for luxationsskader (ca. 90%)

Generelt får permanente tænder hyppigst hårdtvævsskade

Traumer på det hårde tandvæv og på støttevævet

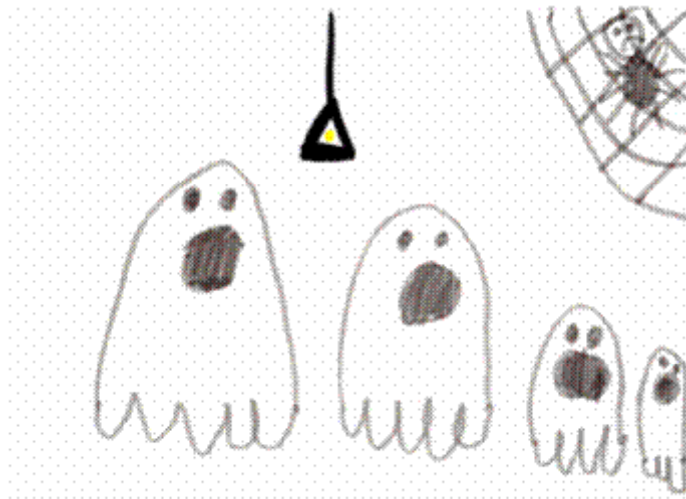

Traume på de hårde tandvæv og pulpa

Traume parodontale væv: luksationsskader

Traume-journal

anamnese og undersøgelse

Anamnese

- 1. Navn og CPR-nummer**
- 2. Opdater/nyt alment helbredsskema**
- 3. Hvornår skete ulykken?**
(tidsfaktor har stor betydning i forbindelse med exarticulerede/displacerede tænder)
- 4. Hvor skete ulykken?** (mulig kontaminering)
- 5. Hvordan skete ulykken ?** (traumetype)
- 6. Har pt. været bevidstløs?** (hjernerystelse)
- 7. Tidligere tandtraumer**

Undersøgelse registrering

1. Ekstraorale
bløddelsskader
2. Intraorale
bløddelsskader

Undersøgelse registrering

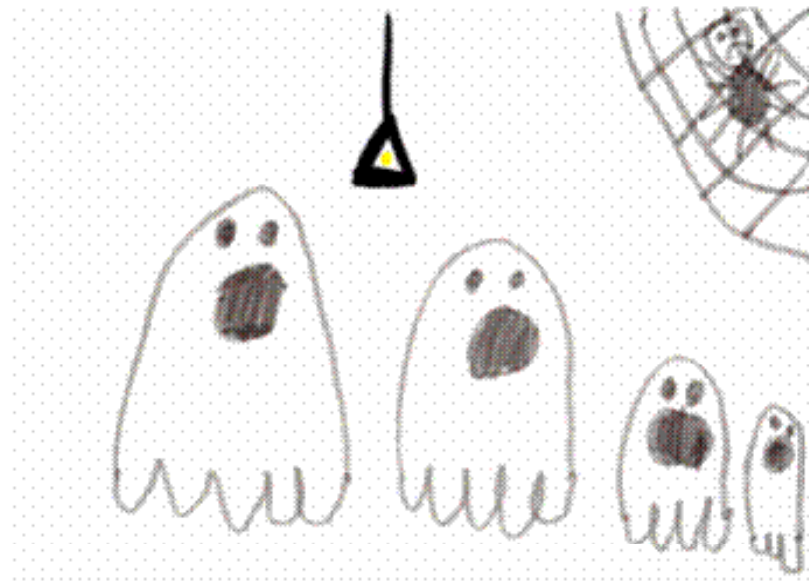
3. Skader på hårde tandvæv
4. Displacering og løsning af tænder
5. Okklusionsforstyrrelser
6. Perkussionsømhed og ankylose tone
7. Sensibilitetstest

Undersøgelse registrering

8. Radiologisk undersøgelse
(bløddele og hårde tandvæv)

Traumekontrol

- hvad er det, og hvad indeholder den?

Traumekontrol

Pulpaoverlevelse
PDL overlevelse

Pulpaoverlevelse
PDL overlevelse
Skader på permanente tandanlæg

Traumekontrol

Tegn paa helingskomplikationer

Farveforandringer

blågrå, gul, rød

Løsning

midlertidig helingsrelateret resorption, ankylose, parodontitis apicalis

Perkussionsømhed

parodontitis apicalis

Perkussionstone

ankylose

Sensibilitetstest

mindre pålideligt, is er bedst!

Radiologiske fund

apikal opklaring, externe og interne resorptioner

Traumekontrol

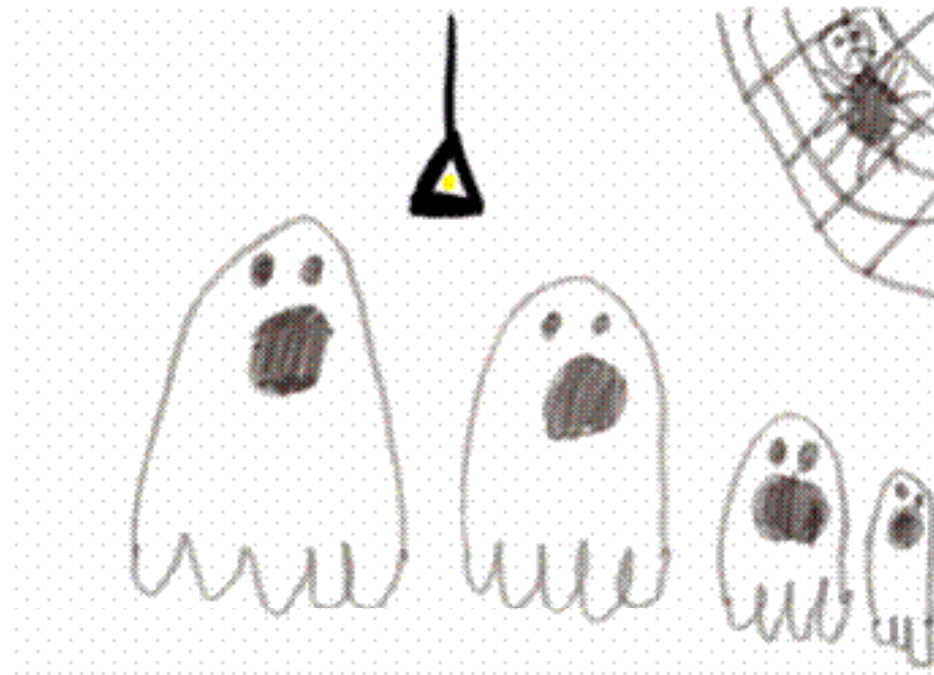
pulpanekrose

OBS! OBS! OBS!

Husk altid mindst 2 tegn på pulpanekrose
før pulpabehandling iværksættes

Behandling

- Akut og på sigt

Hyppigste traumetyper

I permanente tandsæt er
hyppigste forekommende skade
ukompliceret krone fraktur

I primære tandsæt er hyppigste
forekommende skade
konkussion og subluktion

Behandling af hyppigste traumetyper

Ukompliceret krone fraktur

Afrunding af skarpe kanter, pålimning af medbragte fragment, reparation med plast

Konkussion og subluktion

Evt. aflast af antagonist, skånekost

Behandling af øvrige traumetyper

- Akut og på sigt

Kompliceret krone fraktur akut behandling

**Pulpaoverkapning m. calciumhydroxid,
Permanent restaurering**

(plastopbygning eller pålimning af fragment)

Evt. støbt restaurering udskydes til senere

Extraktion!

Kompliceret krone fraktur opfølgende behandling

Pulpaoverlevelse

1. Check 3 måneder efter traumetidspunktet
2. Derefter 6 måneder, 1 år, og herefter ved normale indkald til eftersyn

**Afvent frembrud af
permanente efterfølger**

Rodfraktur akut behandling

Reposition af koronale fragment +
flexibel fixation i ca. 4 uger

Ingen behandling ellers
Extraktion af koronale fragment

Rodfraktur

opfølgende behandling

Stillingtagen til helingstype

(hårdtvæv, bindevæv, eller granulationsvæv)

Evt. rodbehandling af koronale fragment

**Ingen behandling eller
Extraktion**

hvis symptomer fra tanden foretages
extraktion af koronale fragment

Helingstyper efter rodfraktur

Hårdtvævsheling

dentin og cement lukker frakturen

Kliniske og radiologiske tegn på hårdtvævsheling

Klinisk

normal mobilitet og sensibilitet af tanden

Radiologisk

fin næsten usynlig frakturlinie

Helingstyper efter rodfraktur

Bindevævsheling

celler fra PDL invaderer frakturen og omslutter begge fragmenter

Kliniske og radiologiske tegn på bindevævsheling

Klinisk

øget mobilitet af tanden, men normal
sensibilitet

Radiologisk

tydelig frakturlinie og obliteration i
koronale pulpakanal

Helingstyper efter rodfraktur

Granulationsvævsdannelse

Initialt brud på PDL medfører infektion og nekrose af koronale pulpa, som respons på infektionen i rodkanalen dannes der granulationsvæv mellem de 2 fragmenter

Kliniske og radiologiske tegn på granulationsvævsdannelse

Klinisk

øget til kraftigt øget tandmobilitet, i visse tilfælde
extrusion af tanden, negativ sensibilitet

Radiologisk

øget afstand mellem fragmenter og knogle
resorption på niveau med frakturen

Helingsmuligheder efter rodfraktur

I tilfælde af granulationsvævsdannelse kan endodontisk behandling af det koronale fragment medføre senere bindevævsheling af frakturen

Rodfraktur

opfølgende behandling

pulpaoverlevelse

Rodlukkede tænder

oftest bindevævsheling,
hårdtvævsheling ses ved intakt pulpa
på skadesdagen
(graden af displacering af koronale fragment)

Rodåbne tænder

heler oftest med hårdtvævsheling

Extrusiv luxation akut behandling

Replacering og
flexibel fixation i 2 uger

Ingen behandling
hvis displacering er lille og *ikke*
generer okklusionen
ellers
Extraktion

Extrusiv luxation opfølgende behandling

Pulpaoverlevelse og PDL heling

Pulpaoverlevelse og PDL heling

Extraktion
hvis problemer

Extrusiv luxation

opfølgende behandling

pulpaoverlevelse

Rodlukkede tænder

2/3 får pulpanekrose
Jo større extrusionsgrad-
jo større risiko for pulpanekrose

Rodåbne tænder

Afvent mulig pulpaheling
– mere end 90% overlever,
de fleste som obliteration

OBS!

Afvent mindst 2 tegn på pulpanekrose

Extrusiv luxation

opfølgende behandling
PDL heling

**Under normale omstændigheder
forekommer alene
overfladiske resorptioner apikalt**

OBS!

**Afhængig af graden af extrusion kan
der forkomme skade på PDL**

Lateral luxation akut behandling

Replacering og
flexibel fixation i 4 uger

Ingen behandling
hvis skaden er lille og *ikke* generer
okklusionen
ellers
Extraktion

Lateral luxation opfølgende behandling

Pulpaoverlevelse og PDL heling

Pulpaoverlevelse og PDL heling

Extraktion
hvis problemer

Lateral luxation

opfølgende behandling

pulpaoverlevelse

Rodlukkede tænder

75-80% får pulpanekrose,
derfor stillingtagen til iværksættelse af
rodbehandling inden fixationen fjernes

Rodåbne tænder

Afvent mulig pulpaheling
– op mod 90% overlever,
de fleste som obliteration

OBS!

Afvent mindst 2 tegn på pulpanekrose

Lateral luxation

opfølgende behandling
PDL healing

**Relateret til evt. skade på
faciale knoglelamel**

**Under normale omstændigheder
forekommer alene
overfladiske resorptioner apikalt**

Intrusiv luxation akut behandling

**Kontakt ortodontist for start
af ortodontisk extrusion**
(Extrusionsvarighed max.3-4 uger)

**Rodåbne tænder:
afvent spontan re-eruption**

Afvent spontan re-eruption

Intrusiv luxation opfølgende behandling

Pulpaoverlevelse og PDL heling

**Primære tænder re-erupterer
ikke nødvendigvis til oprindeligt niveau**

Extraktion
hvis problemer

Intrusiv luxation

opfølgende behandling

pulpaoverlevelse

Rodlukkede tænder

Pulpaoverlevelse usandsynlig
Iværksæt rodbehandling senest
når tanden er ekstruderet

Rodåbne tænder

Pulpanekrose i 2/3 af tilfældene
Afvent mulig pulpaheling
Jo yngre tand ("jo større åben apex"),
jo bedre prognose

OBS!

Afvent mindst 2 tegn på pulpanekrose

Intrusiv luxation

opfølgende behandling

PDL healing

Rodlukkede tænder

Der vil altid forekomme en eller anden type resorption (overflade, inflammatorisk, eller ankylose)
1/3 får ankylose

Rodåbne tænder

Ca. 1/3 overlever med normal PDL
Resten får PDL-resorption (overflade eller inflammatorisk)
Ca. 10-15% får ankylose (risiko for at tand mistes hurtigt)
Standset roddannelse

Exarticulation akut behandling

Re implantation
temporær fixation i 2 uger
OBS! På extraoral periode
OBS! OBS! tetanus, antibiotika

Ingen behandling

Exarticulation opfølgende behandling

Pulpaoverlevelse og PDL heling

**Afvent frembrud af
permanente efterfølger**

Exarticulation

opfølgende behandling

pulpaoverlevelse

Rodlukkede tænder

Pulpaoverlevelse usandsynlig,
iværksæt rodbehandling efter ca. 1 uge

Rodåbne tænder

Afvent mulig pulpaheling
– op mod halvdelen overlever

OBS!

Afvent mindst 2 tegn på pulpanekrose

Exarticulation

opfølgende behandling

PDL heling

Relateret til extraalveolæreperiode

Hvis reimplanteret indenfor 5 minutter
så ca. 75% PDL overlevelse uanset rodudviklingsstadiet

Hvis ikke reimplanteret indenfor 20 minutter
så ca. 15% overlevelse

OBS! Rodåbne tænder

Standset roddannelse

Hvis ankylose, risiko for at tand mistes hurtigt

Exarticulation

opfølgende behandling

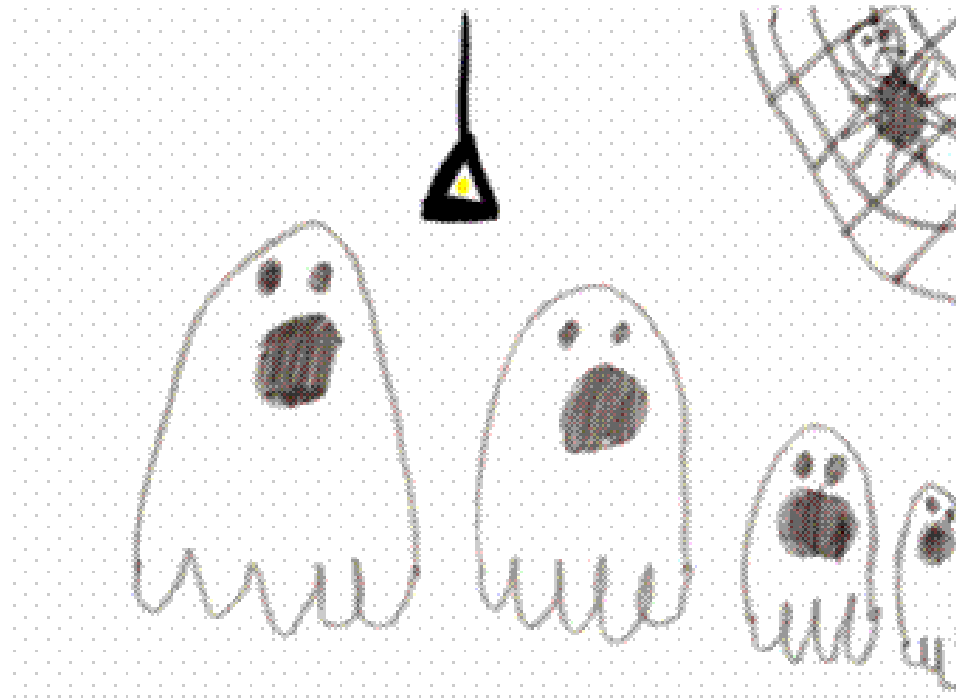
Hvis tanden mistes så stillingtagen til langtidsprovisorium, endelig protetisk behandling, implantant

OBS! Rodåbne tænder

Hvis pulpanekrose, skal man være opmærksom på resttands substansen som kan være meget spinkel med kort rodlængde

Apexifikation, MTA cement

Generelle tandoverlevelses prognoser

Tandoverlevelses prognoser

Traumetyper hvor der er risiko for at miste tanden som følge af komplikationer relateret til traumet:

-Rodfrakturer

(ca. 20%)

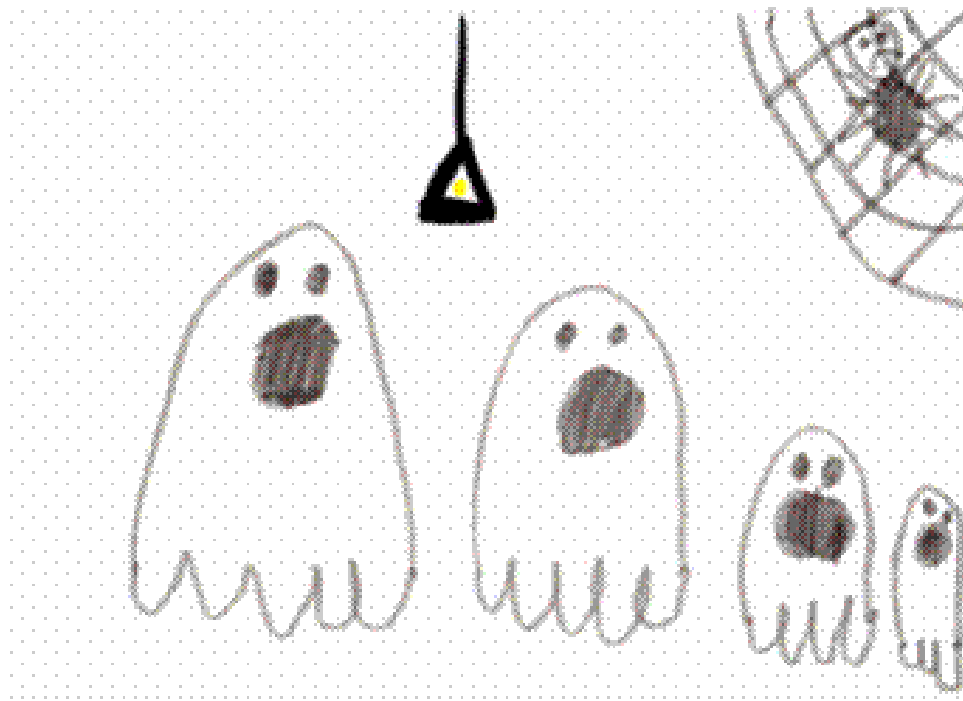
-Intrusioner

(ca. 15%)

-Exarticulation

(tænder som er re-implanteret, ca. 50%)

Senfølger efter traume på den primære tand og det permanente tandanlæg

Komplikationer i det primære tandsæt

- **Typisk kan de fleste komplikationer diagnostiseres efter 6-8 uger**
  1. Farveforandring
  2. Radiologiske forandringer
  3. Pulpa nekrose (Abces/fistel)
  4. Pulpa kanal obliteration
  5. Rod resorption

Skader på det permanente tandanlæg

Terminologi

- Opaciteter
- Emaljehypoplasier
- Dilacerationer
- Rodafbøjning
- Standset roddannelse
- Odontomlignende malformation
- Eruptionsforstyrrelser

Skader på det permanente tandanlæg

Terminologi

Opaciteter

Hvide/gulbrune farveforandringer
i emalje, kvalitativ defekt

Emaljeoverfladen er intakt, men
inkomplet mineraliseret
emalje under overfladen

Skader på det permanente tandanlæg

Terminologi

Emaljahypoplasier

Hvide/gulbrune farve og strukturforandringer i emalje, kvantitativ defekt

Makroskopisk defekt i emaljeoverfladen skyldes mangelfuld emaljematrixdannelse

Skader på det permanente tandanlæg

Terminologi

Dilacerationer

displacering af den mineraliserede del af tandkronen
i forhold til dentalpapillen og det cervikale loop

Skader på det permanente tandanlæg

Terminologi

Rodafbøjning

Kronedelen af det permanente tandanlæg forskydes

Skader på det permanente tandanlæg

Terminologi

Helt eller delvist standset roddannelse

Direkte traume på Hertwigs epiteliale rodskede

NYTTIGE TIPS!

Permanente og primære tænder

Overordnede behandlingsprincip

Permanente tænder

- Bibehold vitalitet længst muligt!
aldrig rodbehandling på skadesdagen
- Risiko for senere rodbehandling
rodlukkede intruderede/exarticulerede tænder
- Smertefri behandling
- Optimal restaurering af traumetand

Overordnede behandlingsprincip

Permanente tænder

Ved exarticulation

1. Valg

pt. replacerer selv tanden i
alveolen

2. Valg

tanden opbevares i omslagsfolden
eller et glas mælk

Fixationstider

4 uger ved hårdvævsfraktur

rodfraktur og lateral luxation

2 uger ved PDL-skade

ex-articulation, extrusion, (subluxation)

Pulpabehandling rodåbne tænder

Ved rodåbne tænder så er der ingen apex, derfor er apexification med MTA cement en nødvendighed

Pulpabehandling

rodåbne tænder – MTA cement

1. Kofferdam, sterile forhold
2. Exstirpation af nekrotiske pulpavæv
3. Skånsom kanal præparation

Som normalt!

4. Desinfektion af rodkanalen med natrium hypochlorid efterfulgt af 2-4 ugers indlæg med calcium hydroxid
5. Skylning med natrium hypochlorid, MTA cement indføres og kondenseres
6. MTA proppen skal være mindst 4 mm tyk
7. Fugtig vatpellet over MTA cementen mens den afbinder og temporær fyldning til næste dag
8. Permanent fyldning med guttapercha

3 faktorer der ligger til grund for behandlingsvalg

1. Primære tænders relativt korte funktionstid
2. Permanente tandanlægs placering
3. Barnet alder på traumetidspunktet

Overordnede behandlingsprincip

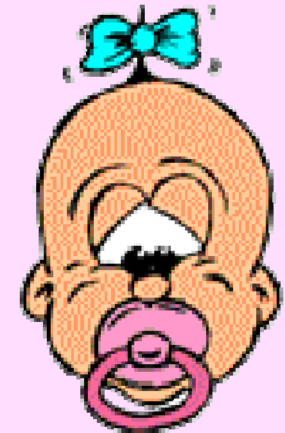
Primære tænder

Ikke skade det permanente tandanlæg

dvs. så lidt behandling af primære tand som muligt

Sikre barnet smertefri behandling

undgå at inducere frygt/angst hos barnet

<http://www.iadt-dentaltrauma.org/web/>

Trauma Guidelines